

“5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 272 vd. maddelerinde düzenlenen istinaf; ilk derece mahkemelerince verilen ve ayrı bir yasal düzenleme bulunmayan tüm hükümlerine karşı üst derece mahkemesi sıfatıyla maddi ve hukuki yönden inceleme yapan olağan bir kanun yolu olarak öngörülmüştür.

Anayasa'nın 141 ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 34. maddeleri uyarınca bütün mahkeme kararlarının, karşı oy da dahil olmak üzere gerekçeli olarak yazılması zorunludur. Gerekçe, hükmün dayanaklarının, akla, hukuka ve dosya içeriğine uygun açıklamasıdır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 230. maddesinde ise hükmün gerekçesinde, iddia ve savunmada ileri sürülen görüşlerin yazılması, kanıtların tartışılarak değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen deliller ile mahkemece ulaşılan kanaatin, sanığın suç oluşturduğu veya oluşturmadığı sabit görülen fiilin belirtilmesi ve bu fiilin nitelendirilmesinin yapılması, Ceza Kanununda öngörülen sıra ve esaslara göre cezanın ve ayrıca cezaya mahkumiyet yerine veya yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbirlerinin belirlenmesi, cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine ya da ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususa ilişkin istemlerin kabul veya reddine dair dayanakların gösterilmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Yasal, yeterli ve geçerli bir gerekçeye dayanılmadan karar verilmesi, yasa koyucunun amacına uygun düşmeyeceği gibi, uygulamada keyfiliğe yol açacaktır. Dosyanın tarafları mahkemece verilen hükmün hangi nedenlerle verildiğini gerekçeden anlayacak, gerekçeye göre kanun yolu sebeplerini ve dayanaklarını belirleyecek, kesinleşen bir hüküm de gerekçesindeki nedenlere göre infaz edilecektir.

Kararların gerekçeli olması; hem kanun yoluna başvuru ve hem de hakkaniyete uygun bir görüntü sunma açısından davanın taraflarının menfaatini ilgilendirdiği gibi, demokratik bir toplumda kamunun menfaatini de ilgilendirmekte ve mahkemelere duyulan güvenin sarsılmamasını da sağlayacaktır. (Sibel İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.322.)

Öğretide "gerekçeli karar hakkı" olarak da kabul edilen hak, Anayasa'nın 36/1. maddesinin ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6. maddesinde düzenlenen adli yargılanma hakkının bir sonucudur.

Derece mahkemeleri kurmuş oldukları hükümleri yukarıda açıklandığı gibi gerekçelendirecek ve ona göre kanun yolu denetimi sağlanacaktır. Bölge adliye mahkemeleri de Yargıtay gibi ilk derece mahkemesinin kararlarını gerekçelerine göre inceleyecektir.

Anayasaya aykırı olduğu değerlendirilen ve iptali talep edilen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 280. maddesinin 1. fıkrasının e. bendinde yer alan aynı Kanun'un 289. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendini hariç bırakan yasal düzenleme, istinaf kanun yolu incelemelerinde, ilk derece mahkemelerinin kanuni bağlamda gerekçeyi içermeyen hükümlerinin denetimini ortadan kaldırmaktadır. Dosya kapsamı itibarıyla ilk derece mahkemesinin doğru görülen ancak gerekçe içermeyen hükümlerinin esastan reddine karar verilerek kararların gerekçesiz bir şekilde kesinleşmesine, böylelikle hak ihlallerine neden olabilecektir.

Anayasa Mahkemesi'nin mahkeme hükümlerinin gerekçeli olmasına yönelik bazı örnek kararları;

Anayasa Mahkemesi'nin birçok kararında derece mahkemelerin kararlarının gerekçeli olması gerektiği ve gerekçeli karar hakkı vurgulanmıştır.

1-Anayasa Mahkemesi'nin 14.9.2022 tarihli ... başvurusu kararında;" Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56). Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Yargılama sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, §§ 35, 39).

Bir davada tarafların hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün içerik ve kapsamı ile bu hükme varılırken mahkemenin neleri dikkate aldığı ya da almadığını gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması gerekçeli karar hakkı yönünden zorunludur (Sencer Başat ve diğerleri, § 38)." şeklindeki,

2-Yüksek Mahkemenin 20.6.2014 karar tarihli ... başvurusu kararında; "Tarafsızlığı, keyfiliği, denetimden kaçmayı ve perdelemeyi önlemek için mahkemeler, kararın verilmesine neden olan temelleri yeterince açık olarak belirtmekle yükümlüdürler. Mahkemelerin yargılama süresince kendilerine iletilen her iddia ve talebi gözetme zorunda olmadıkları biçimindeki serbesti, kararın verilmesine neden olan temellere asgari açıklıkta değinilmesi görevini ortadan

kaldırarak şekilde yorumlanamaz. Bireysel başvuru yolunda derece mahkemelerinin gerekçelerinin niteliği, ancak açık bir keyfilik veya takdir hatası oluşturduğu ya da makul ve ikna edici açıklamalar içeren bir gerekçe gösterilmediği, iddia olunan eylem ile hüküm arasında "uygun illiyet bağı" kurulmadığı durumlarda denetlenir. Derece mahkemesi kararlarının, adalet gereksinimini giderecek ölçü ve nitelikte yeterli gerekçe ile açıklanıp açıklanmadığı hususları, adil yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesince yapılacak denetimin kapsamında yer almaktadır." biçimindeki,

3-Yüksek Mahkemenin 13.6.2013 karar tarihli ... başvurusu kararında ise "Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir: 'Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.'

30.3.2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 'Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi' kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

'Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.'

Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfilik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalden söz edilemez.

Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden, hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur." şeklindeki açıklamalarıyla mahkemelerin kararlarının gerekçeli olması gerektiği vurgulanmış, gerekçe hakkı ihlal edilen başvuru sahiplerinin hak ihlallerine neden olduğu kabul edilmiştir.

Dairemizde istinaf kanun yolu kapsamında incelenmekte olan Aksaray 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 21.6.2022 tarih 2022/155 esas 2022/343 karar sayılı dosyasının iptali istenen yasa maddesi açısından değerlendirilmesi;

İstinafa konu olan Aksaray 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nin dava dosyasında sanık ...'nın Türk Ceza Kanunu'nun 105. maddesinde düzenlenen cinsel taciz suçundan zincirleme şekilde cezalandırılmasına karar verilmiştir. Kararın gerekçesi ise "sanığın üzerine atılı suçtan 22.1.2021 tarih ve 2020/205 esas, 2021/64 sayılı kararı ile hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına verildiği, ancak sanığın denetim süresi içerisinde suç işlemesi nedeniyle Aksaray 6. Asliye Ceza Mahkemesinin 10.3.2022 tarih ve 2022/4 esas sayılı dosyasının UYAP sistemi üzerinden ihbarda bulunduğu anlaşılmalı; açıklanması geri bırakılan hükmün aynen açıklanmasına dair iddia makamının mütalaasına uygun olarak aşağıdaki şekilde karar verilmiştir" biçiminde oluşturulmuştur.

İncelenen dosyadaki kararın gerekçe kısmında, maddi vakıanın nasıl gerçekleştiği açıklanmamış, kanıtlar tartışılarak değerlendirilmemiş, hükme esas alınan ve reddedilen deliller ile mahkemece ulaşılan kanaat belirtilmemiş, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiilleri açıklanmamış ve bu fiilin nitelendirilmesi yapılmamıştır. Mahkemenin kararı gerekçesiz olması nedeniyle dosyanın tarafları mahkemenin hangi nedenlerle hüküm kurduğunu anlayamayacak, kanun yolu sebeplerini etkin bir şekilde kullanamayacak bu da hak ihlaline neden olacaktır. Somut olayda; sanığın, mağdurun kapısına idrar yapma eylemi cinsel taciz suçu olarak kabul edilerek zincirleme suça konu edinmiştir. İdrar yapma eylemi uygulamada ve Yargıtay kararlarında kirletme olarak kabul edilip mala zarar verme suçu olarak değerlendirilmektedir. Yerel mahkemenin kararı gerekçesiz olması nedeniyle sanığın mahkumiyet hükmü denetlenememektedir. İptali talep edilen yasal düzenleme ilk derece mahkemelerin kararlarının gerekçesiz kalmasına, bu şekilde kesinleşmelerine ya da ilk derece mahkemesinin Anayasa'nın 141/3. maddesine, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 34/1 ve 230. maddelerine aykırı olarak gerekçesiz bıraktığı hükümleri istinaf kanun yolunda ilk derece mahkemesinin yerine geçilerek tamamlanmasına neden olmaktadır.

Bu açıklamalar ışığında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 280/1. maddesinin e. bendinde bulunan "...(g)..." ibaresi Anayasa'nın 36/1, 141/3. maddelerine ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6. maddesine aykırı olduğu ve istinaf kanun yolunu işlevsiz bırakarak hak ihlallerine neden olabileceği düşünülmektedir.

TALEP: Açıklanan gerekçe ve nedenlerle;

Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi'nin vereceği karara kadar incelemenin geri bırakılmasına,

Anayasa'nın 36/1, 141/3. maddeleri ile İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6. maddesine aykırı olduğu değerlendirilen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 280. maddesinin 1. fıkrasındaki e. bendinde bulunan "...(g)..." ibaresinin Anayasaya aykırı olduğunun tespiti ile iptaline,

Karar verilmesi saygı ile takdirlerinize sunulur.”